

ОБЩИНСКА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЩИНА ТЪРГОВИЩЕ 2019 - 2020 г.

Приета с Решение № 15 по Протокол № 54/31.07.2019 г. на Общински съвет Търговище

ЮЛИ 2019 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ (АБРЕВИАТУРИ)	3
1. ВЪВЕДЕНИЕ	4
1.1. Нормативни основания	4
1.2. Общи принципи за подкрепата за личностно развитие (ПЛР) в контекста на Закона за предучилищното и училищното образование и Наредбата за приобщаващото образование	4
2. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО И ГОТОВНОСТТА НА ОБЩИНА ТЪРГОВИЩЕ И НА ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ИНСТИТУЦИИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ	6
2.1. Състояние на общинската мрежа от образователни институции за учебната 2018-2019 г.	6
2.2. Информация за осъществяването на общата подкрепа за личностно развитие	6
2.3. Информация за институциите, осъществяващи допълнителна подкрепа за личностно развитие	9
2.4. Други институции в община Търговище	12
2.5. Състав и особености на групата на децата и учениците със специални образователни потребности (СОП)	14
2.6. Обезпеченост на образователната система със специалисти за работа с деца и ученици със СОП	14
2.7. Кариерно ориентиране на учениците	15
2.8. Работа с деца с изяви дарби	16
2.9. Напускане на образователната система. Децата в риск	17
3. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	18
4. СТРАТЕГИЧЕСКИ И ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ	18
5. ОСНОВНИ МЕРКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ	18
5.1. По оперативна цел 1: Осигуряване на условия, които премахват пречките пред ученето и създават възможности за по-пълноценно развитие и усъвършенстване на децата и учениците	19
5.2. По оперативна цел 2: Повишаване на знанията и уменията на педагогическите специалисти и родителите за ефективно посрещане на предизвикателствата на образователния процес и съвременните реалности	22
5.3. По оперативна цел 3: Подобряване на взаимодействието между участниците в образователния процес и между институциите за осигуряване на най-добрия интерес на детето и ученика	23
5.4. По оперативна цел 4: Подобряване на достъпността на средата	25
6. ИНДИКАТОРИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ НА СТРАТЕГИЯТА	27
7. ВРЪЗКА С ДРУГИ СТРАТЕГИИ	27
8. КООРДИНИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА	28

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ (АБРЕВИАТУРИ)

ДГ	Детска градина
ЕПЛР	Екип за подкрепа за личностно развитие
ЗБППМН	Закон за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни
ЗПУО	Закон за предучилищното и училищното образование
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
МКБППМН	Местна комисия за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни
МОН	Министерство на образованието и науката
МС	Министерски съвет
НЕИСПУО	Национална електронна информационна система за предучилищното и училищното образование
ОУ	Основно училище
ОЗД	Отдел „Закрила на детето“
ПО	Приобщаващо образование
ПГ	Професионална гимназия
ПЛР	Подкрепа за личностно развитие
РЕПЛР	Регионален екип за подкрепа за личностно развитие
СУ	Средно училище
СУУУС	Специално училище за ученици с увреден слух
РУО	Регионално управление на образованието
РЦПППО	Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование
СОП	Специални образователни потребности
ЦПЛР-ОДК	Център за подкрепа за личностно развитие - Обединен детски комплекс
ЦОП	Център за обществена подкрепа
ЦОУД	Целодневна организация на учебния ден
ЦСОП	Център за специална образователна подкрепа
ЦСРИ	Център за социална рехабилитация и интеграция

1. ВЪВЕДЕНИЕ

1.1. Нормативни основания

Общинската стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Търговище 2019-2020 г. е разработена въз основа на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Търговище 2019-2020 г. (приета от Областен съвет за развитие на област Търговище с Решение № 1 от Протокол № 34/11.06.2019 г.) по чл. 196, ал. 5 от Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО), в изпълнение на разпоредбата на чл. 197, ал. 1 и ал. 2 от ЗПУО (Обн. ДВ, бр. 79 от 13.10.2015 г.), и чл. 5 от Наредбата за приобщаващото образование (приета с ПМС № 232/20.10.2017 г., Обн. ДВ, бр. 86 от 27.10.2017 г.). В основата на Общинската стратегия стои Анализът на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в Община Търговище по чл. 196, ал. 3 от ЗПУО, приет от Общински съвет Търговище с Решение № 13 по Протокол № 45/18.12.2018 г. Стратегията включва и описание на предизвикателствата, направени въз основа на изводите от Анализа, стратегическите и оперативни цели, необходимите мерки и дейности в областта на подкрепата за реализиране на поставените цели.

1.2. Общи принципи за подкрепата за личностно развитие (ПЛР) в контекста на Закона за предучилищното и училищното образование и Наредбата за приобщаващото образование

Законът за предучилищното и училищното образование /ЗПУО/ определя образованието като национален приоритет, който се гарантира чрез прилагането на основополагащи принципи:

- ориентираност към интереса и към мотивацията на детето и на ученика, към възрастовите и социалните промени в живота му, както и към способността му да прилага усвоените компетентности на практика;
- равен достъп до качествено образование и приобщаване на всяко дете и на всеки ученик;
- равнопоставеност и недопускане на дискриминация при провеждане на предучилищното и училищното образование;
- запазване и развитие на българската образователна традиция;
- хуманизъм и толерантност;
- съхраняване на културното многообразие и приобщаване чрез българския език;
- иновативност и ефективност в педагогическите практики и в организацията на образователния процес въз основа на научна обосновааност и прогнозиране на резултатите от иновациите;
- прозрачност на управлението и предвидимост на развитието на предучилищното и училищното образование;
- автономия за провеждане на образователни политики, самоуправление и децентрализация;
- ангажираност на държавата, общините и юридическите лица с нестопанска цел, работодателите, родителите и други заинтересовани страни и диалог между тях по въпросите на образованието.

Законът за предучилищното и училищното образование внася ново качество в нашето образование, като регламентира приобщаващото образование като неизменна част от правото на образование и въвежда осигуряването на условия за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Подкрепата на личностното развитие в системата на предучилищното и училищното образование, осъществявана от образователните институции /детски градини, училища, центрове за подкрепа на личностното развитие, специализираните обслужващи звена/ се основава на самостоятелно разработени и прилагани политики, чиито основни принципи са:

- изграждане на позитивен организационен климат чрез създаване на условия за сътрудничество, ефективна комуникация и отношения на загриженост към всички участници в образователния процес;
- утвърждаване на позитивна дисциплина, върху основата на мерки и подходи, гарантиращи изслушване на детето и ученика, осъзнаване на причините за проблемното му поведение и предоставяне на възможност за усвояване на добри поведенчески модели спрямо себе си и останалите;
- развитие на училищната общност, съгласно идентифицираните предизвикателства, цели и дейности.

Законът за предучилищното и училищното образование и Наредбата за приобщаващото образование определят два вида подкрепа за личностно развитие - обща и допълнителна.

Обща подкрепа за личностно развитие по чл. 178, ал. 1 от ЗПУО	Допълнителна подкрепа за личностно развитие по чл. 187 от ЗПУО
Насочена е към развитието на потенциала на всяко дете и ученик.	Насочена е към деца и ученици със специални образователни потребности (СОП), в риск, с изявиени дарби, с хронични заболявания, след извършване на оценка на потребностите.
<ol style="list-style-type: none"> 1. екипна работа между учителите и други педагогически специалисти; 2. допълнително обучение по учебни предмети при условията на ЗПУО; 3. допълнителни модули за деца, които не владеят български език (само за детските градини); 4. допълнителни консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове; 5. консултации по учебни предмети; 6. кариерно ориентиране на учениците; 7. занимания по интереси; 8. библиотечно-информационно обслужване; 9. грижа за здравето; 10. осигуряване на общежитие; 11. поощряване с морални и материални награди; 12. дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение; 13. ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения; 14. логопедична работа. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. работа с дете и ученик по конкретен случай; 2. психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна, на комуникативните нарушения и при физически увреждания; 3. осигуряване на достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти; 4. предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за ученици със сензорни увреждания; 5. ресурсно подпомагане за ученици със специални образователни потребности. <p>Съгласно Наредбата за приобщаващо образование, допълнителната подкрепа е:</p> <ul style="list-style-type: none"> • краткосрочна (минимум 1 учебна година, максимум - до края на етап на обучение) • дългосрочна - повече от един етап или степен на обучение или за целия период на обучение

Подкрепата за личностно развитие се предоставя на всяко дете и ученик, като осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им и е в съответствие с индивидуалните им образователни потребности.

2. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО И ГОТОВНОСТТА НА ОБЩИНА ТЪРГОВИЩЕ И НА ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ИНСТИТУЦИИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ

2.1. Състояние на общинската мрежа от образователни институции за учебната 2018/2019 г.

Към момента на изготвяне на стратегията в община Търговище съществуват следните образователни институции:

- **21** училища, от които: 11 основни, 2 средни, 5 професионални училища, 1 специализирано - Спортно училище „Никола Симов“, 1 обединено училище - Обединено училище "Христо Ботев" с. Макариополско и 1 специално училище - Специално училище за ученици с увреден слух „Свети Иван Рилски“;
- **12** детски градини;
- **1** Център за подкрепа за личностно развитие - Обединен детски комплекс Търговище (ЦПЛР-ОДК);
- **1** Център за подкрепа за личностно развитие - Център за специална образователна подкрепа (ЦСОП) Търговище;
- **1** Специализирано обслужващо звено - Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование - област Търговище (РЦПППО).

Към две професионални гимназии в община Търговище - Професионална гимназия по туризъм и ХВТ "Алеко Константинов" и Професионална гимназия по електротехника и строителство има несамостоятелни общежития.

2.2. Информация за осъществяването на общата подкрепа за личностно развитие

Общата подкрепа за личностно развитие е насочена към развиване на потенциала на всяко дете или ученик в детската градина или в училището и се осигурява от постъпването на детето в детската градина или в училището съобразно индивидуалните му потребности. Общата подкрепа за личностно развитие в училището, която е насочена към всички ученици в класа, гарантира участието и изявата им в образователния процес и в дейността на училището и включва:

- екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти;
- допълнително обучение по учебни предмети;
- допълнително консултиране по учебни предмети;
- кариерно ориентиране на учениците;
- занимания по интереси;
- библиотечно-информационно обслужване;
- грижа за здравето;
- осигуряване на общежитие;
- поощряване с морални и материални награди;
- дейности за превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение;
- дейности за превенция на обучителните затруднения;

- логопедична работа.

С направените промени на нормативните актове, отнасящи се до приобщаващото образование, се откриха възможности от образователните институции за:

- дейности за стимулиране развитието на личностни качества, социални и творчески умения и изяви на способностите в областта на науките, технологиите, изкуствата, спорта, глобалното, гражданското, здравното и интеркултурното образование, образованието за устойчиво развитие, както и за придобиване на умения за лидерство;

- дейности, свързани с образователни, творчески, възпитателни, спортни и спортно-туристически участия и изяви по проекти, програми и други на общинско, областно, национално и международно равнище;

- обучение по учебни предмети и модули, както и участие в дейности, чрез които се придобива допълнителна подготовка от учениците, определена в съответствие с интересите им относно развитието на заложите им.

Поставят се акценти относно *заниманията по интереси*, посредством които се подкрепя развитието на ключовите компетентности на учениците в областта на математиката, информатиката, природните науки и технологиите и се подпомага професионалното ориентиране на учениците. Чрез заниманията по интереси се развиват интегрирането на ключовите компетентности, възпитанието в ценности, патриотичното, гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното възпитание, насърчаването на иновациите и креативното мислене на децата и учениците. Заниманията по интереси се организират приоритетно в тематичните направления: "Дигитална креативност", "Природни науки", "Математика", "Технологии", "Изкуства и култура", "Гражданско образование", "Екологично образование и здравословен начин на живот", "Спорт".

Приоритет на следващия стратегически период е и превенцията на насилието и преодоляването на проблемното поведение, която се изразява във включване на отделни деца и ученици в съответни дейности за въздействие върху вътрешната мотивация, както и оказване на психологическа подкрепа и индивидуална подкрепа за ученика от личност, която той уважава (наставничество).

От съществено значение за ефективна работа по Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст е реализирането на обща подкрепа за личностно развитие в училището за целите на превенцията на обучителните затруднения, която се изразява във включване на отделни ученици в дейности като: допълнително обучение по отделен учебен предмет с акцент върху обучението по български език, включително оgramотяване на ученици, за които българският език не е майчин; консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове.

Допълнителното обучение е насочено към ученици:

- за които българският език не е майчин;
- които имат системни пропуски по даден учебен предмет, изразяващи се в ниски резултати, заложи като прагова стойност за успешност при национално външно оценяване, както и за ученици, които напредват при обучението по даден учебен предмет;
- които срещат затруднения, индикирани чрез слаби оценки.

Потенциална възможност за разширяване обхвата на общата подкрепа за личностно развитие на децата и учениците е включването на образователните

институции в разработването и участието в проекти. Стъпка в тази насока е стартирането през месец май 2019 г. на проект BG05M20P001-2.011-0001 „Подкрепа за успех“ с конкретен бенефициент - Министерство на образованието и науката (МОН), финансиран по ОП НОИР 2014-2020 г. Проектът е с продължителност 30 месеца, считано от 28.02.2019 г., и ще обхване учебната 2019/2020 и 2020/2021 година. Дейностите по проект ЕЮ05M20P001-2.011-0001 „Подкрепа за успех“, в които училището може да участва са:

Дейност 1 - Организиране и провеждане на обучения на педагогическите специалисти за прилагане на инструментариума за ранно идентифициране на ученици в риск от преждевременно напускане на образователната система и за диференциран подход при определяне на потребностите им от предоставяне на индивидуални подкрепа.

Дейност 2 - Осъществяване на обща подкрепа за личностно развитие на учениците в съответствие с чл. 17 и чл. 27 от Наредбата за приобщаващото образование чрез допълнително обучение по учебни предмети за превенция на обучителни затруднения и/или за преодоляване на системни пропуски при усвояването на учебното съдържание.

Дейност 3 - Допълнителни обучения във втори гимназиален етап за преодоляване на пропуски при усвояването на учебното съдържание и/или за актуализация на компетентностите с цел успешно полагане на държавния зрелостен изпит по български език и литература, както и държавни зрелостни изпити по други предмети от общообразователната подготовка;

Дейност 4 - Осъществяване на обща подкрепа чрез осигуряване на занимания по интереси за стимулиране на творческите изяви и за повишаване на мотивацията за учене - за учениците от училищата с по-ниска концентрация на ученици в риск от ранно отпадане (минимум 2% от общия брой на учениците в съответното училище), в т.ч. и тези, участващи в дейност 3.

Дейност 5 - Осъществяване на обща подкрепа чрез кариерно ориентиране с цел подготовка за преход към следваща степен, за мотивация за продължаване на образованието, за участие на пазара на труда, кариерно ориентиране за учениците от прогимназиалния етап на образование (от 5-ти до 7-ми клас) посредством центрове за подкрепа за личностно развитие, включително и по обучителната система STEM, когато е приложимо и др.

През месец май 2019 г. стартираха участието си по проекта 13 училища на територията на община Търговище.

На Регионално ниво обща подкрепа за личностно развитие се осъществява в Център за подкрепа на личностното развитие - Обединен детски комплекс Търговище, която се реализира чрез:

- включване на децата и учениците в организирани обучителни, творчески, възпитателни, спортни и спортно-туристически дейности на общинско, областно, национално и международно равнище, включително през ваканциите;

- подпомагане на кариерното ориентиране на учениците чрез дейности, насочени към стимулиране на развитието на личностни качества и придобиването на социални компетентности;

- участие на децата и учениците в организирани групи за занимания по интереси в областта на науките, технологиите, изкуствата, спорта, глобалното, гражданското и здравното образование, както и за придобиване на умения за лидерство;

- участие на децата и учениците в общински, областни, национални и международни проекти, програми и форуми в областта на науките,

технологиите, изкуствата и спорта, кариерното ориентиране на учениците, превенцията на насилието и преодоляване на проблемното поведение, педагогическата и психологическата подкрепа, логопедичната работа;

- поощряване на децата и учениците с морални и материални награди за високи постижения в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта, както и за особен принос към развитието на центъра за подкрепа за личностно развитие, който работи с тях;

- провеждане на работа със средата, в която е детето или ученикът - семейството, връстниците, за превенция на насилието и за преодоляване на проблемното поведение на децата и учениците;

- мотивиране на децата и учениците за активно включване и участие в дейността на институцията.

Дейностите по осъществяване на обща подкрепа в ЦПЛР-ОДК Търговище се организират в учебни години. Учебната година започва на 1 октомври и е с продължителност 12 месеца. Дейностите са индивидуална работа, различни педагогически форми /групи/, масови прояви и публични изяви.

2.3. Информация за институциите, осъществяващи допълнителна подкрепа за личностно развитие

Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование - област Търговище е специализирано обслужващо звено, на което е възложено да осъществява дейностите по:

- организационно и/или методическо подпомагане;
- дейности, свързани с квалификацията на педагогическите специалисти;
- дейности, свързани с провеждане на държавната политика за подкрепа на процеса на приобщаващото образование.

За осъществяване на успешно личностно развитие на децата и учениците е необходимо прилагането на ефективни форми, методи и средства, насочени към усъвършенстване и издигане качеството, достъпността и ползността на общата и допълнителната подкрепа. За създаването на оптимални условия за реализация и постигане на добри резултати е важно и активното приобщаване на родителите, учителите и заинтересованите институции към действено сътрудничество.

Материално-техническата база на Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование - област Търговище включва три бази. В град Търговище Регионалният център разполага с база, включваща дирекция, счетоводство, зала за груповата терапия (сензорна терапия, двигателна терапия, игротерапия, музикотерапия, ригъмтерапия, за социални умения, заседателна зала и др.) и пет специализирани кабинета: монтесори кабинет, кабинет на логопед и сурдопедагог, кабинет за двигателна активност и кинезитерапия, кабинет за невротерапия и кабинет за мултисензорна стимулация. В двора на центъра е направена и оборудвана детска площадка.

Всички бази на Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование - област Търговище са обзаведени с нови мебели и оборудвани с нова и модерна техника, както и с учебни, диагностични и рехабилитационни материали. Кабинетите разполагат с необходимите учебни и дидактически материали и пособия, с технически помощни средства, уреди и апаратура за сензорна и мултисензорна стимулация, за невротренинг „Биофийдбек“,

вестибуларен биофийдбек, „Tobii“ система за контрол с поглед, комуникатори „Dynavox Communicator 5“, системи за аудио-визуално стимулиране, краниоелектростимулация, FM - системи, уреди и електронни системи за кинезитерапия и множество софтуерни продукти като: компютърни програми за преодоляване на заекването, за диагностика на слуха, „Цифренка“, „Буквенка“, „Къщата на игрите“, „Сметалчо и цифрите“, „Геометрични фигури“, „Забавна математика 1 и 2“, „Мултимедийни образователни игри по учебната програма на МОН за 1- 4 клас“, „P.E.C.S - приложения“, календарна система и други. Всички специалисти разполагат с преносими компютри. За съществуващите ресурсни кабинети в училищата и детските градини от Центъра са предоставени нагледни и дидактични материали.

Предоставяната допълнителна подкрепа на децата и учениците със СОП, която провеждат специалистите от РЦПППО-област Търговище включва:

- Осигуряване на методическа подкрепа за подобряване на инфраструктурата и изграждане на физическа приобщаваща среда в зависимост от индивидуалните потребности на децата и учениците със СОП;

- Провеждане на ранна диагностика и обхващане на децата и учениците със СОП;

- Провеждане на обучения и семинари на педагогически и непедагогически специалисти;

- Методическо подпомагане на учители от училища и ДГ;

- Провеждане на информационни кампании за разясняване на възможностите за развитие и участие на децата и учениците в живота на общността, чрез предоставяне на допълнителна подкрепа;

- Дейности по ефективна комуникация с родители на деца и ученици със СОП и тяхното участие - информационни кампании, семинари, тренинги, дни на отворени врати, обучения на родители;

- Привличане на семействата за активно участие в процеса на обучението. Формиране на родителски групи на деца със сходни проблеми и утвърждаване на ментори;

- Формиране на мобилни групи от специалисти за ерготерапия по домовете и подготвяне на родителите за котерапевти на децата си;

- Провеждане на терапевтични занимания на децата и учениците със СОП;

- Осигуряване на ресурсни учители и други педагогически специалисти за допълнителна подкрепа в училища и ДГ, които не могат да си осигурят такава;

- Участия на деца и ученици със СОП в тържества, празници, спортни и туристически мероприятия;

- Консултиране относно възможностите за професионално образование и реализация;

- Разработване и осигуряване на учебни помагала и пособия за деца и ученици със

СОП;

- Конференции за популяризиране на работещи модели за предоставяне на допълнителна подкрепа;

- Организиране на кръгли маси за споделяне на добри практики.

Център за специална образователна подкрепа гр. Търговище е обслужващо звено за обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности от подготвителна група до дванадесети клас. Центърът осъществява диагностична, рехабилитационна, корекционна и терапевтична работа с деца и

ученици. Осигурява педагогическа и психологическа подкрепа и прилага програми за подкрепа и обучение за семействата на децата и учениците. В центъра работят специални педагози, логопеди, психолог, специални педагози, психолог, арттерапевти и медицински специалист. Центърът за специална образователна подкрепа гр. Търговище разполага с богата материална база. Оборудвани са сензорна зала, зала за социални дейности, игротека (библиотека на играчките), логопедичен кабинет и кабинет на психолог, медицински кабинет, съвременни класни стаи, ученическо общежитие, открита и закрыта спортна база с детска площадка и просторна столова. Учениците се обучават по индивидуални учебни програми по всички предмети и получават добра подготовка, съобразена с техните обучителни особености, възможности и потребности, придобиват необходимите знания и умения за социална адаптация и професионална реализация. В процеса на обучение и възпитание водещи са формирането на положителни нагласи за възприемане на света, навици за самостоятелност, увереност и формиране на социални умения. Центърът извършва обучение по специалност „Озеленяване и цветарство“ - професионална подготовка първа степен по професията „Работник озеленяване и цветарство“.

Специално училище за ученици с увреден слух "Свети Иван Рилски" е единственото в Североизточна България специално училище от интернатен тип, в което се обучават и възпитават деца и ученици с увреден слух от подготвителна група до XII клас. В училището се осъществяват консултативна, диагностична, корекционно-рехабилитационна и възпитателна дейности, гарантиращи успешната социализация, цялостно развитие на детето със слухови и множествени увреждания. За рехабилитацията на слуха и говора се провеждат ежедневни индивидуални и групови занятия с всички ученици в специализирани кабинети. Извършва се и ранна рехабилитация на кохлеарно имплантирани деца с увреден слух.

Четири училища и една детска градина в община Търговище сами осъществяват допълнителната подкрепа. В тях са назначени специалисти, оборудвани са кабинети и се осъществяват следните специфични функции:

- ранно откриване на деца, застрашени от обучителни трудности и успешното им приобщаване в предучилищното и училищното образование, успешна социализация и интеграция;

- повишаване ролята на училището за изграждане на приобщаваща образователна среда и за осъществяване на качествено образование, съобразено с индивидуалните потребности на всеки ученик;

- създаване на положителни нагласи в училищната и родителската общност към включващото обучение за постигане на интеграционен ефект;

- включването на децата и учениците със специални образователни потребности, независимо от вида и степента на увреждането им в учебния процес.

Училища и детски градини, в които допълнителната подкрепа се осъществява от специалисти от РЦППО

В голяма част от училищата и детските градини с голям брой деца и ученици със специални образователни потребности (ДУСОП) на ресурсно подпомагане са обособени и оборудвани ресурсни кабинети, осигурени са и кабинети за работа на логопед и психолог. В някои учебни заведения с малко ДУСОП и/или

ограничена база са осигурени класни стаи или пригодени кътове в занимални или други кабинети. В този случай работата се затруднява, тъй като се налага необходимите материали да се разнасят, да се съхраняват на различни места и да се губи време за организация и търсене на свободна стая. Всички ресурсни учители осъществяват дейността си по утвърдени графици, които се актуализират при възникнала необходимост и след настъпила промяна в списъчния състав на групата. Приоритет на специалистите е ранното обхващане на деца със специални образователни потребности и подготовката им за включване в образователната среда. На всяко дете или ученик със СОП се разработва план за подкрепа, в който се залагат цели и задачи, насочени към успешното включване чрез: мотивация за самостоятелна дейност, изграждане на умения за самообслужване, развитие на когнитивните процеси, развитие на общата и фината моторика, приучване към изпълнение на инструкции, спазване на правила и дневен режим, натрупване на социален опит и игрова култура. Учебният материал се поднася по достъпен за учениците начин, свързан с интересите им и с практиката. Чрез повторения, нагледни методи и средства, практически упражнения и мултимедийно презентирание и така се усвояват набелязаните теми от учебното съдържание. Вниманието на родителите и учителите е изцяло насочено към оптимално развитие на потенциалните и индивидуалните възможности на всеки ученик.

2.4. Други институции в община Търговище

Обществен съвет по социално подпомагане

Този съвет е консултативен орган към община Търговище за осъществяване на сътрудничество, координация и консултация с държавни органи и доставчици на социални услуги за постигане целите на социалната политика. Местната власт носи конкретни отговорности при разработване и изпълнение на мерки, подпомагащи хоризонталните политики и социалното включване, като:

- Координират и инициират развитието на програми за повишаване на родителския капацитет и превенция на рисково поведение на деца съвместно с училищата и ЦОП;
- Развиват социални услуги в ЦОП, ЦСРИ.

Местна комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни към община Търговище (МКБППМН)

На основание чл. 6, ал. 1 от Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЗБППМН) към община Търговище е създадена Местна комисия за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН). На основание чл. 6, ал. 2 от ЗБППМН е определен съставът на комисията. Включват се представители на общинската администрация, отговарящи за проблемите на поведението, образованието и здравеопазването, представители на дирекциите „Социално подпомагане”, на полицията, както и педагози, психолози, юристи, общественици и др. Съгласно чл. 11, ал. 1 от ЗБППМН компетентен орган да разглежда възпитателни дела за противообществени прояви, извършени от малолетни или непълнолетни, и престъпления, извършени от непълнолетни, освободени от наказателна отговорност по чл. 61 от Наказателния кодекс, е местната комисия по настоящия им адрес. Към МКБППМН се определят

обществени възпитатели, които работят индивидуално с малолетни или непълнолетни лица, когато е необходимо да се предотврати безнадзорност или извършване на противообществена проява, както и при налагане на възпитателна мярка по чл. 13, ал. 1, т. 5 от ЗБППМН. МКБППМН съвместно с Детска педагогическа стая и органите на образованието, при широкото съдействие на обществеността изпълняват няколко основни задачи:

- изпълняват мероприятия по програми и дейности за предотвратяване и ограничаване на криминогенните фактори;
- подпомагат родителите, които срещат затруднения при възпитанието на децата си;
- изучават състоянието и причините за противообществените прояви на малолетните и непълнолетните в общината и правят предложения пред съответните държавни органи и обществени организации;
- следят отблизо поведението и развитието на малолетните и непълнолетните, излезли от възпитателните училища-интернати и поправителните домове, както и на осъдените условно или на предсрочно освободени от поправителните домове, и вземат мерки за тяхното по-нататъшно правилно развитие;
- организират и координират социално-превантивната дейност на територията на общината, издирват и установяват съвместно с инспекторите при Детска педагогическа стая и дирекция "Социално подпомагане" малолетните и непълнолетните, които се нуждаят от помощи, вземат мерки за тяхната социална защита и развитие;
- налагат мерките по чл. 15 от ЗБППМН;
- привеждат в изпълнение мерките по чл. 13 и 15 от ЗБППМН и осъществяват контрол върху изпълнението им;

По отношение на корекционно-възпитателната работа с малолетни и непълнолетни МКБППМН оказва съдействие на образователните институции за обхващане в училище на подлежащите на задължително образование деца, ограничаване на отпадането от училище на деца в криминогенен риск и криминални прояви, ранна превенция и откриване на симптоми за извършване на криминални деяния и превантивна работа с родители на деца в риск.

В Община Търговище се работи по общински програми за промоция, профилактика и рехабилитация на детско-юношеското здраве, чиято целева група са децата и учениците. В обхвата на дейностите на Общинско мероприятие „Здравеопазване“, съвместно с РЗИ-Търговище, ЦСМП-Търговище, Общински съвет по наркотични вещества и личните лекари са:

- поддържане на постоянна готовност за оказване на доспешна помощ на децата и учениците в ДГ и училищата. За целта се поддържа оборудван медицински шкаф с медикаменти и подръчни средства за доспешна интервенция. За поддържане на квалификацията за осъществяване на спешна помощ всички специалисти преминават ежегодно квалификационна програма в ЦСМП-Търговище. Поддържат се кътове, където се излага нагледна информация за доспешни състояния и обучения на децата за поведение при възникнали ситуации;
- участие на медицинските специалисти в регионални програми за профилактика и промоция на здравето на децата и учениците;
- изнасяне на лекции за здравното образование на децата и учениците;

- наблюдение на физическото развитие и физическата дееспособност на децата и учениците;
- медицинско осигуряване на деца и ученици при провеждане на различни форми на отдих и туризъм;
- проследяване на здравно-имунизационното състояние на децата и учениците и документиране на тази дейност. Анализ на имунизационния статус и информиране на съответните институции;
- организира се и се провежда периодично профилактична и противоепидемична дейност за предотвратяване на заразните и паразитни заболявания в детските заведения и училищата;
- програма за профилактика и рехабилитация на детското и юношеското наднормено тегло и свързаните с него заболявания сред децата;
- програма за профилактика и рехабилитация на децата с гръбначни изкривявания и деформации на гръдния кош;
- превенция за употребата на психоактивни вещества, алкохол и тютюнопушене на деца и младежи.

2.5. Състав и особености на групата на децата и учениците със специални образователни потребности (СОП) в община Търговище

В община Търговище в началото на 2019 г. се обучават 520 деца и ученици със специални образователни потребности. От тях 40 се обучават в Специално училище за ученици с увреден слух „Св. Иван Рилски“ гр. Търговище, 97 в ЦСОП-Търговище и 383 в неспециализираните училища и детските градини в общината. От интегрираните 383 деца и ученици на 156 допълнителната подкрепа се осъществява самостоятелно от училищата и детските градини. Допълнителната подкрепа на останалите 227 деца и ученици със СОП се осъществява от специалисти от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование - област Търговище.

Обхват на децата и учениците по видове СОП:

Увреден слух	Нарушено зрение	Физически увреждания	Умстве на изостаналост	Множество увреждания	Специфични обучителни трудности	Езиково-говорни нарушения	Нарушения на социалната адаптация
50	6	12	130	81	146	77	18

ИЗВОД: Групата деца и ученици със специални образователни потребности, които се нуждаят от допълнителна подкрепа за личностно развитие, е много разнообразна по своя състав и особености в отделните училища и детски градини в общината. Това изисква много конкретен подход при планиране на необходимите ресурси и нагласяне на институционалните практики към индивидуализирана грижа, както и гъвкави решения на място и в сътрудничество с другите институции.

2.6. Обезпеченост на образователната система със специалисти за работа с деца и ученици със СОП

В Община Търговище, поради своето географско положение (между Шуменския и Великотърновския университет) има достатъчно дипломирани специалисти за

работа с деца и ученици със СОП. Проблемите в училищата и детските градини идват от това, че в делегираните бюджети не е заложено перо за назначаването на логопеди и психолози и директорите не са склонни да назначават такива. С цел на икономии на средства се наблюдава практиката на един ресурсен учител да се възлагат повече от 12 деца и ученици със СОП. Това води до невъзможност за осъществяване на качествена подкрепа и противоречи на нормативната уредба.

2.7. Кариерно ориентиране на учениците

От началото на 2018 г. с Решение № 14 по Протокол № 31 от 21.12.2017 г. на Общински съвет Търговище, е въведена дейност „Кариерно ориентиране и консултиране“ към ЦПЛР-ОДК Търговище, считано от 01.01.2018 г. Към центъра работят двама кариерни консултанти. Така, след закриването на Център за кариерно ориентиране - Търговище, създаден по проекта на Министерството на образованието и науката BG051P0001-4.3.02 „Система за кариерно ориентиране в училищното образование“, дейността е продължена и се осъществява на територията на област Търговище, съгласно изискванията на &1a от Допълнителните разпоредби на Наредба за финансирането на институциите в системата на предучилищното и училищното образование. Кариерните консултанти работят с ученици от I до XII клас от всички видове училища, като им се предоставят услуги по кариерно ориентиране в съответствие с конкретните им индивидуални потребности и етапи на кариерно развитие. Осигуряват се дейности за подпомагане на кариерното ориентиране на учениците въз основа на програми за кариерно развитие и мобилност, програми за образователно развитие и програми за личностно и социално развитие на базата на проучване на местните условия и координация с институции в системата на професионалното ориентиране. Кариерните консултанти предоставят специализирани услуги по кариерно ориентиране на учениците от всички видове и степени в училищата на общината, подпомагат методически педагогическите съветници, класните ръководители и учителите в областта на кариерното ориентиране на учениците и информират и консултират родители и граждани. Кариерните консултанти изпълняват програма за обучение по кариерно ориентиране на учениците във връзка с прехода им от една образователна степен към друга и към пазара на труда като:

1. Предоставят актуална информация за:

- а) структурата и видовете подготовка в училищното образование;
- б) институциите в системата на средното и висшето образование по териториален признак и по области на образование и обучение;
- в) характеристиките на професиите, профилите и специалностите;
- г) потребностите и изискванията на пазара на труда по данни на регионалните служби по заетостта;

2. Осъществяват индивидуална, групова и диагностична работа с учениците от всички степени на училищното образование за подобряване мотивацията за учене и за развитие на познавателните и професионалните интереси и нагласите и мотивацията за професионална реализация и кариерно развитие;

3. Оказват подкрепа за вземане на решения при прехода от една към друга степен на образование;

4. Развиват уменията на учениците за планиране на учебно и лично време, за кариерно развитие, за преодоляване на грешки, свързани с избора на

образование и професия, за решаване на вътрешни конфликти, свързани с възможностите за образователна, професионална и личностна реализация;

5. Провеждат тренинги за формиране на умения за избор на образование и/или на професия и подпомагат учениците в изпълнението на интерактивни упражнения по кариерно ориентиране;

6. Участват в създаването и утвърждаването на иновативни училищни практики за кариерно ориентиране на учениците.

Всяка година провеждат изложение „Дни на средното образование“, където седмокласници се запознават с възможностите за кандидатстване след завършване на седми клас в общината. Проявата е реализирана със съдействието на всички училища и община Търговище. Освен нея, кариерните консултанти организират информационни срещи с ученици от 11. и 12. клас на училищата в община Търговище, както и множество групови и индивидуални квалификации. През лятната ваканция се планират и реализират дейности, свързани с опознаване на различните професии с ученици от 1. до 4. клас. Осъществяват се и съвместни дейности по конкретни идеи и проекти на отделни училища.

2.8. Работа с деца с изявени дарби

Работа с деца и ученици с изявени дарби се осъществява в училища, детски градини, ЦПЛР-ОДК, ЦМДИ, читалища, школи, спортни клубове и др. (Клуб по художествена гимнастика "Алегро", Футболен клуб "Светкавица", Клуб по спортна стрелба "Светкавица", Спортен клуб по свободна, класическа борба и самбо "Олимпийец", Карате клуб "Тангра Йошинмон", Баскетболен клуб, Школа за изобразително изкуство "Артея", Музикална школа "Ню Войсис", Клуб по авиомоделизъм и Клуб "Батик", Балетна формация "Търговище" и Школа за модерен балет "Вега", Детски фолклорен ансамбъл "Шарено герданче" и Школа за естрадно пеене към ЦМДИ /Младежки дом/ и др.).

Център за подкрепа за личностно развитие - Обединен детски комплекс Търговище (ЦПЛР-ОДК Търговище)

В Центъра за подкрепа за личностно развитие - ОДК Търговище се създават условия за преосмисляне и разширяване на дейността в посока на осигуряване обща подкрепа за личностно развитие по смисъла на чл. 49, ал. 1, т. 1-6 от ЗПУО. Общата подкрепа за личностно развитие може да включва: занимания по интереси за развитие на способностите и компетентностите на децата и учениците в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта и изяви по интереси; кариерно ориентиране на учениците; педагогическа и психологическа подкрепа, включително дейности за превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение; грижа за здравето; поощряване с морални и материални награди; ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения; логопедична работа; екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти.

Към момента в ЦПЛР-ОДК Търговище се осъществяват дейности в целогодишни занимания, временни групи и занимания през ваканцията. Децата и ученици, на възраст от 5 до 18 години, са потребителите на различни занимания за развитие на техните дарби и талант. Около половината от посещаващите центъра се занимават със спорт, а останалите са предпочели областите изкуство, наука, технологии и гражданско образование.

Към центъра функционира Търговищкият ученически парламент - форма на

ученическо самоуправление за учениците от гимназиален етап на училищата от града.

В ЦПЛР-ОДК Търговище се предлагат занимания в три направления (14 форми/вида занимания) в областите: Наука и технологии; Изкуство; Спорт.

- **Област „Науки и технологии“**

- Профил „Приложно-технически - Клуб „Дизайн“
- Профил „Хуманитарно-обществен“ - Гражданско образование - „Търговишки ученически парламент“
- Профил „Екология и опазване на околната среда“ - **Еко клуб**

- **Област „Изкуства“**

- Профил „Музикално изкуство“ - Детска музикална школа
- Профил „Танцово изкуство“ - Детска фолклорна школа „Търговище“
- Профил „Изобразително и приложно изкуство“ - **Школа за изобразителни изкуства**

- **Област „Спорт“**

- Профил „Колективни спортове“
  - Клуб „Баскетбол“
- Профил „Индивидуални спортове“
  - Клуб по спортна гимнастика
  - Клуб по тенис на корт
  - Клуб по художествена гимнастика
  - Клуб по кинезитерапия - лечебна физкултура

Освен в постоянни групи, дейността се организира и във временни групи през ваканциите, и индивидуално обучение (в рамките на учебната година - подготовка за участие в конкурси, състезания и др.).

2.9. Напускане на образователната система. Деца в риск.

Регионалното управление на образованието следи и процеса на напуснали, и процеса на връщане на напусналите ученици (реинтегриране). Създадена е практика за всеки напуснал ученик, директорите да подават информация до кмета на населеното място и до дирекция „Социално подпомагане“ по местоживеене. Индивидуализираната информация от докладите очертава следния **профил за напусналите ученици**:

- отпадналите са от социално слаби многодетни семейства с нисък доход и необразованост на самите родители;
- децата често се отглеждат от други роднини;
- голяма част от общия брой напуснали са за втора година в същия клас;
- половината от учениците не са били на целодневна организация на учебния ден;
- голяма част от отпадналите са пътуващи ученици;
- половината от напусналите ученици са със слаб успех, но за останалата част това не е бил основният проблем.

Като водещи фактори за напускане на образованието, в докладите са посочени:

- безотговорност на родителите, липса на средства, безработица;
- ранни бракове;
- непосещаване на учебни занятия.

За решаване на проблема с пълното обхващане на децата в задължителна училищна възраст и ограничаване на рисковете от социално изключване, има разработена Програма за образователна и социална интеграция на децата и

учениците в риск. На нейна база са разработени такива програми в детските градини и училищата, съобразени с особеностите и проблемите във всяко едно учебно заведение. В изпълнение на програмата в детските градини и училищата се води регистър за деца в риск.

3. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Ключовите предизвикателства в периода на втората Общинска стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Търговище са свързани с утвърждаването на философията и организацията на грижата за индивидуалните потребности на всяко дете и ученик. Успешното прилагане в практиката на духа, организацията и процедурите, изисквани от *Закона за предучилищното и училищно образование* и *Наредбата за приобщаващото образование*, поставят следните предизвикателства:

- институциите и педагогическите специалисти не са приели напълно ценностите на приобщаващото образование;
- сложността на нормативната уредба затруднява участниците в образователния процес;
- реформата в предучилищното и училищното образование не обезпечава финансирането на дейностите за общата подкрепа на децата и учениците;
- осъществяването на ценностите и на организацията на приобщаващото образование изисква просветеност на родителската общност, чувствителност на обществото към проблемите на децата и учениците, разбиране за отговорностите на всички и за необходимата толерантност и търпимост.

4. СТРАТЕГИЧЕСКИ И ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ: Осигуряване на оптимални възможности за развитие и пълноценна личностна подкрепа на децата и учениците.

ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ:

Оперативна цел 1: Осигуряване на условия, които премахват пречките пред ученето и създават възможности за по-пълноценно развитие и усъвършенстване на децата и учениците.

Оперативна цел 2: Повишаване на знанията и уменията на педагогическите специалисти и родителите за ефективно посрещане на предизвикателствата на образователния процес и съвременните реалности.

Оперативна цел 3: Подобряване на взаимодействието между участниците в образователния процес (деца и ученици, педагогически специалисти и родители) и между институциите за осигуряване на най-добрия интерес на детето и ученика.

Оперативна цел 4: Подобряване на достъпността на средата.

5. ОСНОВНИ МЕРКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ

Мерките са групирани според оперативните цели и представят насочващи примерни направления и дейности за общината, образователните институции и другите институции, които ще планират и изпълняват конкретни дейности, според своите компетентности.

5.1. По оперативна цел 1: Осигуряване на условия, които премахват пречките пред ученето и създават възможности за по-пълноценно развитие и усъвършенстване на децата и учениците.

Мярка 1 - Осигуряване на качествено и задълбочено **оценяване на индивидуалните потребности** на децата и учениците и разграничаване на нуждата от обща и от допълнителна подкрепа.

- Провеждане на скрининг за оценяване на развитието на деца от 3 години до 3 години и 6 месеца целящ:
  - оценяване на развитието на детето и на риска от обучителни трудности;
  - определяне на необходимостта от допълнителни модули по български език за децата, които не владеят български език;
  - идентифициране на нуждата от оценка на потребностите за допълнителна подкрепа.
- Извършване на оценка на риска от обучителни затруднения на децата на 5 и 6-годишна възраст в рамките на установяването на готовността на детето за училище, като се отчита физическото, познавателното, езиковото, социалното и емоционалното му развитие.
- Оценяване на индивидуалните потребности на децата и учениците за които има съмнения, че се нуждаят от допълнителна подкрепа и при наличието на заявление от родител.

Мярка 2 - Прилагане в образователните институции на методи и подходи за ефективна работа с децата и учениците с обучителни трудности във формите за **общата подкрепа** за личностно развитие.

- Организиране в училищата на допълнителни обучения и консултации по учебни предмети.
- Организиране в училищата и детските градини на логопедична работа като част от дейностите за целите на превенцията на обучителните затруднения.
- Развиване на умения за учене с използване на метакогнитивни стратегии за учене и отговор, които да ангажират обучавания да наблюдава собственото си разбиране и продукция.
- Организиране на „учене чрез правене“ за постигане на социални умения чрез атрактивни за децата и учениците интерактивни подходи и техники.
- Осигуряване на допълнителен и различен ресурс за децата, които не могат да отговорят на изискванията на учебната програма.
- Организиране на дейности за обща подкрепа за личностно развитие в следобедните часове при ЦОУД.

Мярка 3 - Организиране в образователните институции на **допълнителна подкрепа** за личностно развитие на децата и учениците.

- Създаване в училищата и детските градини на екип за всяко конкретно дете или ученик, за което ще се извършва оценка на индивидуалните потребности или при липса на експертен капацитет заявяване на специалисти от РЦПППО.
- Създаване в училищата и детските градини на екипи за подкрепа за личностно развитие (ЕПЛР) за всяко конкретно дете и ученик, за което е потвърдено да се предоставя допълнителна подкрепа.
  - Разработване на план за подкрепа.
  - Разработване при необходимост на индивидуален учебен план и индивидуални учебни програми за учениците със СОП.

- Използване на разнообразни образователни стратегии, методи и техники за преподаване, обучение, възпитание, учене и мотивиране на учениците със СОП. Прилагане на иновативни дидактически упражнения и игри за работа с ученици със СОП.

- Използване на мултисензорни методики - презентации на уроци, слухови, визуални и кинетични техники.

- Осигуряване на необходимите рехабилитации на децата и учениците със СОП - психо-социална, на слуха и говора, зрителна, на комуникативните нарушения, кинезитерапия, сензорна и мултисензорна терапия, трудотерапия, арттерапия, биофийдбек терапия и др.

Мярка 4 - Дейности в образователните институции и между всички компетентни институции за предотвратяване и адекватна и ефективна реакция при тежки **нарушения на дисциплината и прояви на агресия и тормоз** от и спрямо деца и ученици.

- Училищата и детските градини разработват, според своята специфика, дейности по превенция и интервенция въз основа на *Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище* и на алгоритъма за неговото прилагане.

- Изготвяне съвместно с учениците на правила за поведението им в паралелката или групата.

- Разглеждане на теми от глобалното, гражданското, здравното и интеркултурното образование в часа на класа, в заниманията по интереси и във факултативните часове.

- Дейности за развитие на компетентностите на всички членове на институционалната общност, включително за запознаване с различните форми на насилие и с техники за преодоляването им.

- Провеждане на превантивни кампании срещу агресията и тормоза в училища и по общини.

- Организиране на спортни събития за утвърждаване на принципите на честната игра и ненасилие.

- Запознаване с и прилагане на нови подходи за справяне с гневните изблици и напрежението, решаване на възникналите проблеми и конфликтните ситуации без провокиране на ново напрежение, проучване и установяване какво се крие зад проблемното поведение на децата.

- Формиране у децата и учениците на умения за общуване чрез използване на игрови методи и техники.

- Формиране на ключови компетентности у децата и учениците за личностно развитие чрез обучение по емоционална и социална компетентност, умения за ефективно управление на емоциите, за саморефлексия и разбиране на другия, развитие на характера и позитивността.

- Прилагане в образователните институции на ефективни форми и методи за комуникация между училището и семейството.

- Въвеждане в образователните институции на използването на посредник при решаване на конфликти.

- Въвеждане в училищата на практиката на наставничеството (индивидуална подкрепа за ученика от личност, която уважава) като начин за въздействие върху вътрешната мотивация.

Мярка 5 - Осигуряване на възможности за разнообразна **личностна изява** на всички деца и ученици, като средство за утвърждаване на позитивна самооценка и мотивиране.

- Организиране на училищно, общинско или областно ниво на спортни празници, вкл. и съвместно с деца и ученици със СОП.
- Организиране на празници - на класно, училищно или общинско ниво.
- Организиране на културни събития и публични изяви с участието на деца и ученици, които да представят своите таланти вкл. и съвместно с деца и ученици със СОП.
- Подкрепа за талантливи деца чрез Програма на мерките за закрила на деца с изявени дарби на Общината.

Мярка 6 - Прилагане на **системи за поощрения и награждаване** на децата и учениците на училищно, общинско и областно ниво.

- Учредяване на морални и материални награди за децата и учениците на училищно и общинско ниво при:
  1. постигнати изключителни успехи в учебната дейност и за върхови постижения и класиране на призови места при реализирането на изследователски проекти в конкретни предметни области, на творчески проекти или на проекти, свързани с иновации в образованието;
  2. класиране на призови места и получаване на отличия за значими постижения в национални и международни състезания, олимпиади, конкурси, фестивали и други форуми за изява на способностите в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта;
  3. прояви на гражданска доблест и участие в доброволчески или благотворителни инициативи или при участие в дейности и значими прояви за приобщаване на децата и учениците към непреходните национално значими идеали и ценности, както и за утвърждаване на европейските ценности и сближаването на европейските народи (чл. 64 и 65 от *Наредба за приобщаващото образование*).
- Използване в педагогическото общуване на положително вербално поощрение за успехи и/или за подходящо поведение, както и искрени похвали, които са специфични за показаното поведение.
- Развитие на уменията на педагогическите специалисти да прилагат техники за даване на позитивна обратна връзка към децата и учениците.

Мярка 7 - Дейности по кариерно ориентиране и консултиране като част от общата подкрепа за личностно развитие.

- Организиране на „Панорама на средното образование“, съвместно с кариерните консултанти към ЦПЛР-ОДК Търговище.
- Организиране на „Ден на кариерното ориентиране“.
- Провеждане в училищата, осъществяващи професионално обучение, на седмица на професиите (напр. открита сцена, където ученици от различни професии да предложат различни дейности по изучаваните професии)
- Организиране на кръгли маси и работни срещи с работодатели, партньори, ученици, родители, Училищно настоятелство, Обществен съвет - на училищно, общинско и областно ниво.
- Представяне пред учениците със СОП и техните родители на възможностите, които училищата предлагат за тяхното професионално образование.

5.2. По оперативна цел 2 - Повишаване на знанията и уменията на педагогическите специалисти и родителите за ефективно посрещане на предизвикателствата на образователния процес и съвременните реалности.

Мярка 1 - Осигуряване на специалисти в училищата и детските градини за предоставянето на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие.

- Назначаване на психолози във всички училища и детски градини.
- Назначаване на логопеди във всички училища и детски градини.
- Осигуряване на рехабилитатори на слуха и говора, рехабилитатори на деца с нарушено зрение, ерготерапевти, кинезитерапевти и други педагогически специалисти за прилагане на необходимите терапевтични програми и методики.
- Взаимодействие между образователните институции за съвместно ангажиране на специалисти.
- Осигуряване на ресурсни учители и други необходими специалисти за осъществяване на допълнителна подкрепа на децата и учениците по начините, определени от нормативната уредба.
- Развитие на практиката за назначаване на помощник на учителя при повече от три деца или ученици със СОП в групата/паралелката.
- Осигуряване на възможности на родителите да участват в подбора на специалистите, чиито професионални компетенции ще задоволят най-добре потребностите на децата им.
- Използване на професионалните компетенции на специалистите, работещи в РЦПППО за прилагане на различни терапевтични методики.

Мярка 2 - Повишаване квалификацията и уменията на педагогическите специалисти за идентифициране на потребностите и предоставяне на обща и допълнителна подкрепа.

- Проучване на потребностите за теми и обучения и включването им в програмата на РЦПППО - област Търговище за квалификация на педагогически специалисти, работещи за подкрепата на личностното развитие на децата и учениците.
- Провеждане на обучения на училищно, общинско и на областно ниво за педагогически специалисти, работещи с деца и ученици, по теми, свързани с приобщаващото образование.
- Осигуряване на обучителни възможности за членовете на ЕПЛР в училищата и детските градини да прилагат нормативно предписаните методики на оценяване и дейности по оценка на индивидуалните потребности на детето и ученика (*Наредба за приобщаващото образование*).
- Осигуряване на въвеждащо и продължаващо обучение от РЦПППО на лица, назначени на длъжността „помощник на учителя“ за групи и класове с повече от три деца или ученици със СОП.

Мярка 3 - Осигуряване на методическа подкрепа на екипите за подкрепа за личностно развитие и на координаторите в училищата и детските градини.

- Предоставяне на рамка за оценка на индивидуалните потребности от обща подкрепа за личностно развитие на дете/ученик.
- Предоставяне от РЦПППО на рамка за оценка на индивидуалните потребности от допълнителна подкрепа за личностно развитие на дете/ученик със СОП.
- Провеждане на супервизия от специалисти от РЦПППО при оценяване на развитието на детето и на риска от обучителни затруднения.

- Консултиране по конкретни казуси.
- Предоставяне на разяснителни консултации, свързани с оценяването и осъществяването на допълнителната подкрепа.

Мярка 4 - Сътрудничество между педагогическите специалисти и обмен на добри практики.

- Организиране на форуми за споделяне на опит и добри практики от педагогическите специалисти - на училищно, общинско и областно ниво.
- Провеждане на кръгли маси.
- Провеждане на дискуссионни форуми.
- Организиране представянето на опита на други организации (напр. Карин дом и др.) в прилагането на терапевтични методи и подходи към деца със СОП.

5.3. По оперативна цел 3: Подобряване на взаимодействието между участниците в образователния процес (деца и ученици, педагогически специалисти и родители) и между институциите за осигуряване на най-добрия интерес на детето и ученика.

Мярка 1 - Създаване на работещи практики за изпълнение на нормативните изисквания за уведомяване на отделите за закрила на детето от страна на училищата и детските градини.

- При отказ от страна на родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето, да изрази съгласие за дейностите по използването на посредник, включване в група за социални умения или наставничество.
- Когато е идентифициран за ученика риск от отпадане от училище.
- Преди налагане на санкцията „предупреждение за преместване в друго училище“, „преместване в друго училище“ или „преместване от дневна форма в самостоятелна форма на обучение“.
- В случаите на несъгласие на родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето, с предложената допълнителна подкрепа за личностно развитие на детето или ученика, в случай че е установена такава необходимост и за предотвратяване на риска от отпадане.

Мярка 2 - Развитие на ефективни форми за работа с родителите на деца и ученици със специални образователни потребности.

- Осигуряване на подкрепяща среда за семействата и близките на децата със СОП - консултиране с психолози, логопеди и специални педагози, провеждане на тренинги и др.
  - организиране срещи на родители със сходни проблеми за обмяна на опит и полезна информация;
  - организиране и провеждане на програми за домашни посещения с цел подкрепа и консултиране с психолози, логопеди, специални педагози.
- Привличане и използване ресурса на родителите за обогатяване на възможностите за въздействие, социализация и развитие - включване в екипи, извънкласни форми и групи, интелектуален, финансов, емоционален ресурс и т.н.
  - прилагане на разнообразни и ефективни подходи за информиране на родителите за възможностите за обща подкрепа за личностно развитие и тяхната роля в процеса;

- провеждане на срещи с родителите/настойниците на децата и учениците с екипа за подкрепа за личностно развитие, с оглед предоставяне на актуална информация за състоянието на ученика, включително актуални медицински документи при наличие на такива, както и други документи с цел извършване на обективна оценка на образователните потребности от екипа от специалисти;

- развитие на практиката за назначаване на социален работник в училищата и детските градини, който да изпълнява функцията на медиатор между семейството, обкръжението на детето/ученика и образователната институция;

- информирание на родителите за възможностите за продължаване на образованието или за придобиване на професионална квалификация на учениците със СОП след VII и X клас и съвместен избор на най-благоприятна възможност за образование;

- определяне на ден в месеца за организиране на „Отворени врати“ в ДГ/училище за посещение на родители;

- Повишаване информираността на родителите относно затрудненията в образователния процес на техните деца и възможностите за преодоляването им (консултации, допълнително обучение, форми за извънкласни и извънучилищни дейности).

- Работа с родителите и настойниците, които възпрепятстват децата редовно да посещават училище. Създаване на „Училище за родители“ (в учебните заведения и/или на общинско ниво).

- Осигуряване на адекватна и достатъчна информация за родителите за процеса на приобщаващото образование на институционалните сайтове и даване на възможност за избор на най-добрите варианти за личностно развитие на децата им.

Мярка 3 - Работа с родителите на деца и ученици с изявени дарби.

- Консултиране на родителите на деца с изявени дарби и насочване към специалисти за развитие на детето.

- Създаване и поддържане на общински сайтове с подробна информация за институции, специалисти, форми (конкурси, пленери, олимпиади, школи, клубове и пр.), насочващи към развитие на дарби и таланти.

- Разяснителни и информационни кампании за предлаганите услуги за деца с изявени дарби, специалисти в различните сфери на развитие и общински програми и мерки за стимулиране на деца с изявени дарби.

- Популяризиране на дарители, кампании и юридически лица, подкрепящи даровити и талантиливи деца.

Мярка 4 - Подобряване на координацията и сътрудничеството между институциите по отношение на работата с децата в риск и деца, жертви на насилие.

- Прилагане на *Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция;*

- Прилагане на *Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище,* утвърден със заповед на министъра на образованието и науката.

- Съвместни дейности на институциите в системата на предучилищното и училищното образование с ОЗД и Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (МКБППМН) в подкрепа на деца с рисково поведение и жертви на насилие (периодични срещи, планове за действие, годишни анализи).
- Провеждане на срещи-разговори в училищата, с участието на ученици и представители на МВР, ОЗД, МКБППМН.
- Образователни програми и кампании в училище и/или в рамките на ЦОП и/или МКБППМН за превенция на рисково поведение (агресия, насилие, отклоняващо се и рисково поведение на деца и ученици).
- Провеждане на кампании срещу зависимостите (конкурси за написване на есета, рисунки и др. по повод: 31 май - Световен ден без тютюнев дим; 26 юни - Международен ден за борба със злоупотребата и нелегалния трафик на наркотици; 18 октомври - Европейски ден за борба с трафика на хора; 1 декември - Световен ден за борба със СПИН и др., разработка и разпространение на информационни материали под формата на флаери, дипляни и др.).
- Продължаване на регионално ниво на Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст.

Мярка 5 - Дейности, насочени към местната общественост, за преодоляване на непознаването и предразсъдъците, за повишаване на информираността и чувствителността към децата и учениците със специални образователни потребности.

- Провеждане на разяснителни кампании, чрез които да се даде яснота за начина, по който протича процеса на приобщаване, неговият смисъл и ефект за всички деца. В основата на кампаниите да стои идеята, че всяко дете със специални нужди има реалните възможности да води един пълноценен и сравнително независим живот, стига да бъде подкрепено своевременно и да му бъде предоставена тази възможност.
- Организиране на срещи с родителите в детските градини и училищата на територията на общината. Целта на срещите е родителите на деца без специални образователни потребности да разберат, че децата със СОП не представляват опасност за останалите деца и ученици, че всички деца могат да учат и че няма „необучаеми“ деца.
- Работа с родителските общности за преодоляване на негативни стереотипи и дискриминационни нагласи спрямо различните етноси и децата със СОП.
- Промяна на нагласите в училищата и детските градини, в които да възприемат индивидуалните различия между децата като източник на богатство и разнообразие, а не като проблем.
- Организиране на благотворителни акции в подкрепа на децата в неравностойно положение.

5.4. По оперативна цел 4: Подобряване на достъпността на средата.

Мярка 1 - Подобряване на достъпността на архитектурната среда в образователните институции, като част от осигуряването на подкрепяща среда.

- Изграждане на съоръжения за достъпност на входовете на училищата и

детските градини - рамки, асансьори и пр.

- Адаптиране на учебните пространства в училищата и детските градини за деца и ученици със СОП.
- Изграждане и адаптиране на детски площадки и съоръжения за игра в училищата и детските градини за деца и ученици със СОП.
- Осигуряване на специализиран транспорт от дома на детето с нарушение до съответната детска градина, училище или ЦПЛР. Подкрепа и наблюдение на изпълнението на задълженията на общината за осигуряването на специализиран транспорт за децата със СОП.
- Изграждане на адаптирани санитарни възли в детските градини, училищата и обслужващите звена за деца и ученици със СОП.

Мярка 2 - Подобряване на **достъпната физическа среда** в образователните институции, като начин за предоставяне на равен достъп до образование на децата и учениците, чрез изпълнение на нормативно определените елементи на физическата достъпност.

Достъпната физическа среда включва осигуряване на подходящи условия, използване и прилагане на иновативни подходи и съвременни технологии за архитектурна и физическа достъпност, които в най-голяма степен да отговорят на потребностите на децата и учениците. Достъпната физическа среда съчетава универсалния със специализирания дизайн и има следните основни характеристики:

1. Логичност - лесно откриване на архитектурните елементи в сградата.
2. Видимост - висока контрастност на съществените елементи в сградата и нейните помещения.

3. Подходящо осветление.

Достъпът на физическата среда е:

1. Визуален - контраст и цветове, осветление и визуална маркировка.
2. Тактилен - водещи парапети, предпазни решетки, тактилни символи.
3. Вертикален - преодоляване на стълби, рампи, специални асансьори;.
4. Хоризонтален - включва изисквания към врати, фойета, коридори, водещи линии, санитарни помещения и др.

Мярка 3 - Подобряване на **специализираната подкрепяща среда** в образователните институции.

- Създаване и оборудване на кабинет за ресурсно подпомагане във всяко училище и детска градина, в които има деца със СОП и периодично обновяване на ресурсните кабинети с дидактични материали.
- Създаване и оборудване на подходящи помещения за специализирани кабинети за различните видове терапии (рехабилитация на слуха и говора, за логопедична работа, психологическа работа);
- Обзавеждане на помещенията така, че да дават възможност да се устроят учебни места за ученици в инвалидни колички, както и учебни места за ученици с увреден слух, с достатъчна осветеност, която да позволява детето или ученикът свободно да отчита по устните на учителя;
- Оборудване при необходимост на учебни места за ученици с увреден слух с подходяща апаратура - FM системи и други техники, съвместими с личните слухови апарати или с кохлеарните импланти на децата или учениците;
- Осигуряване при необходимост на специализирана техника за ученици с нарушено зрение - брайлови машини, брайлови дисплеи, компютри със

синтетична синтезаторна реч и други;

- Осигуряване при необходимост на устройства за проследяване на погледа и специализиран софтуер за използването им, суичове, софтуер за управление на компютър с глас, алтернативни клавиатури и мишки за ученици с комплексни физически нарушения;

- Организиране при необходимост на работни и игрови кътове за индивидуална работа или за работа на пода, както и кътове за почивка в класната стая или в стаята на групата, където заниманията и почивките се осигуряват с подкрепата на ресурсен учител или на помощник на учителя в помощ на децата и учениците със СОП.

- Реализиране на проекти по Националните програми на МОН, насочени към осигуряване на съвременна образователна среда, достъпност и сигурност на средата;

- Организиране на необходимите разумни улеснения за участие на учениците със СОП в национални външни оценявания и държавни зрелостни изпити (чл. 109 от *Наредба за приобщаващото образование*).

6. ИНДИКАТОРИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ НА СТРАТЕГИЯТА

Постигането на оперативните цели на общинската стратегия ще се следи чрез няколко основни индикатора, свързани с основни аспекти от цялостната промяна.

6.1. Брой деца и ученици, на които е осигурена обща подкрепа за личностно развитие.

6.2. Брой деца и ученици, на които е осигурена допълнителна подкрепа за личностно развитие.

6.3. Брой родители, които са съпричастни с подкрепата за личностно развитие на децата и учениците.

6.4. Брой детски градини и училища, организиращи качествена подкрепа за личностно развитие.

6.5. Брой педагогически специалисти, участвали в обучения за развитие на професионалните компетентности за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие.

6.6. Брой институции със значително подобрене на материалната база - нови елементи на достъпна архитектурна среда, разкрит кабинет.

6.7. Брой детски градини и училища, в които работят логопеди и психолози.

7. ВРЪЗКА С ДРУГИ СТРАТЕГИИ

Целите и дейностите на настоящата общинска стратегия са свързани и допринасят за постигането на целите на следните стратегически документи:

7.1. Национални стратегически документи

- Стратегията за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 - 2020)

- Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етнически малцинства (2015 - 2020)

- Стратегията за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 - 2020)

- Национална стратегия за детето, след нейното приемане

7.2. Общински стратегии

- Стратегия за развитието на предучилищното и училищното образование в община Търговище за периода 2016 - 2020 г.

8. КООРДИНИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА

Общинската стратегия се изпълнява на общинско ниво от институциите, работещи на територията на общината. Община Търговище отговаря за цялостното изпълнение на общинската стратегия на собствената си територия и приноса към изпълнението на областната стратегия. Целите се постигат с общите усилия на всички заинтересовани от процеса страни, в съответствие с компетенциите им и планираните цели и дейности.

След приемането на областната стратегия, в изпълнение на чл. 197, ал. 1 и 2 от *ЗПУО*, общината разработва **общинска стратегия** за личностно развитие на децата и учениците за период от 2 години, която се приема от Общинския съвет.

За изпълнение на общинската стратегия, ежегодно до 30 април, Общинският съвет, по предложение на кмета и след съгласуване с Регионалното управление на образованието, приема **годишен план** за изпълнение на дейностите за подкрепа на личностно развитие.

Настоящата общинска стратегия е отворена за актуализация, изменения и допълнения.